

Bir Sosyal Politika Analizi: Türkiye’de Asgari Ücret Uygulaması

An Analysis of Social Policy: Minimum Wage Practices in Turkey

Mehmet Öçal¹ , Adem Korkmaz²

Öz

Sosyal politikanın çalışma hayatında barışı sağlamak ve yurttaşlarını yoksulluk ve sefaletten korumak için kullandığı en önemli araçlardan bir tanesi asgari ücret uygulamasıdır. Çalışana verilebilecek minimum ücret düzeyi anlamına gelen uygulama sosyal diyalog mekanizması üzerine oluşturulmuş konseyler veya doğrudan yasa ile belirlenen zorunlu bir uygulamadır. Ülkemizde yaklaşık yarım asırlık bir tarihsel arka planı olan uygulama sürekli geliştirilmesi ve iyileştirilmesi gerekli olan bir süreci beraberinde getirmektedir.

Gerçekleştirilen çalışma ile asgari ücret uygulamasının kavramsal çerçevesi ve tarihsel gelişimi irdelenmiş ardından “Hane Halkı İş Gücü İstatistikleri” ve “Gelir Yaşam Koşulları Anketleri” ile ülkemizde ücretli çalışanların yaşam koşullarına dair bir analiz gerçekleştirilmiştir. Akabinde uygulama “içerik” ve “politika süreci” yöntemleri ile “Politika Analizi” ne tabi tutulmuş ve Türkiye’de asgari ücrete ilişkin gerçekleştirilen iyileştirme veya güncellemelerde siyasi ve kamuoyu baskısının belirleyici olduğu tespitine ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Asgari ücret • Sosyal politika • Politika analizi • İçerik analizi • Politika süreci analizi

Abstract

One of the most important tools used by social policy to ensure peace in working life in a country and to protect its citizens from poverty is the practice of minimum wage. The practice, which means the minimum wage level that can be given to the employee, is a mandatory implementation determined by the councils or directly on the social dialogue mechanism. In Turkey, with a historical background dating back to nearly a century, the practice brings a process within itself, requiring continuous development and improvement.

With this study, conceptual framework and historical development of the minimum wage application were examined and then an analysis was made about the standard of living of workers in our country using the “Life Household Labor Force Statistics” and “Income Life Conditions Surveys”. The practice was exposed to

1 Sorumlu Yazar: Mehmet Öçal (Araş. Gör.), Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri, Burdur, Türkiye. Eposta: mocal@mehmetakif.edu.tr ORCID: 0000-0001-6973-2611

2Adem Korkmaz (Prof. Dr.), Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İş Hukuku ve Sosyal Güvenlik Hukuku Anabilim Dalı Burdur, Türkiye. Eposta: ademkorkmaz@sdu.edu.tr ORCID: 0000-0002-6969-347X

Atf: Ocal, M. ve Korkmaz, A. (2019). Bir sosyal politika analizi: Türkiye’de asgari ücret uygulaması. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*, 76, 181-212. <https://doi.org/10.26650/jspc.2019.76.0008>

“Policy Analysis” through “content” and “policy process” methods and it was come to conclusion that political pressure and public pressure were determinants on the updates and enhancements performed on the minimum wage in Turkey.

Keywords

Minimum wage • Social policy • Policy analysis • Content analysis • Policy process analysis

Extended Summary

The concept of wage is a practice which is as old as humanity. It is seen in the history of civilizations that the products or basic foods were harvested and the payments are made to those who worked in return for the performance of work. The deed of work was also common for life safety or asylum, especially in feudal continental Europe. The fact that wages have reached their current meaning is connected with the industrial revolution. A new social class “proletariat” was born with the change brought about by various technological developments on the production systems, and the classes of the feudal order such as serfs, slaves, feudal lords were also lost among dusty pages of history. Although serf and slavery remained in theory, the exploitation of the proletariat in the process of industrial revolution revealed that the period in which it existed was no different from the past. Labor, which was defined as the person who offered his labor in return for wages, did not take place according to this definition and the exploitation of labor had nothing to lose other than chains of the workers.

In this aforementioned process, the strengthening of the left fractions of the exploitation of labor capital adopted by industrial capitalism results in the deterioration of social order, the absence of workers to be employed due to the frequency of occupational accidents or occupational disease. These have become a threat to the capitalist system. With the implementation of a number of improvement and measures, social policy has come into force. Social policy, which can be metaphorized as the “insurance” or “help brake” in of the capitalist system, is a set of practices designed to correct the deficiencies of the system and make it livable. One of the most important application areas of social policy dealing with all social issues in the following years starting from the problems of working life has been the “minimum wage” application that protects employees from poverty.

In general terms, the practice that expresses the lowest wage that can be given to employees under market conditions are the macroeconomic policies of social policy and the policies applied by the public authority and developed in order to provide a dignified and decent life to the employees in which it tries to soften the effects of liberalism and neo-liberalism on the employees.

At the end of the 1800s, the minimum wage practice which was first applied in New Zealand and Australia and then spread to the Continental Europe and

the New World was implemented in 1951 even though it was cited since the Izmir Economy Congress of 1923 (ILO, 1981; Kutal). 1965; Korkmaz, 2003).

The fact that the concept aims to protect employees from poverty and lead them to live a life of dignity is often directly related to the monetary amount of the minimum wage set by the social dialogue mechanism. It is important to determine the minimum wage by other factors such as inflation, which will not push people into poverty and also satisfy the social needs as well as physiological needs. The determination of the minimum wage, which is always on the agenda of the human dimension, and also the increase in the wage have become open to discussion.

The aim of the study carried out by us is precisely on this subject. Various analysis methods have been used to determine what the factors are that determine the minimum wage and whether they are due to human perspectives or political competition or public pressure. For this purpose, firstly, the concept is examined in terms of terminology and the concept's historical development in the world and in our country is shed light. Then living conditions and poverty status of employees in Turkey "Income Living Conditions" and "Household Labor Force" was subjected to analysis by statistics. In this respect, the minimum wage of 1,300.99 TL was for the year in question. In this respect, when the annual net wage income declared by the employees is calculated on a monthly basis, it is observed that the wage amount declared by the employees for living is 4897.84 TL. The declared living wage was found to be approximately 4 times the minimum wage. Again, it was seen that the rental payments of the employees corresponded to approximately 45% of the wages. Another remarkable detail is that approximately 10% of employees cannot participate in social and cultural activities due to financial insufficiency. It has been found that approximately 20% of the employees have disrupted the payment of their credit card or installment debts, 23% of them have disrupted their bills and 10% of their employees have halted their rent and other similar payments. 54.1% of the workers who participated in the survey stated that the whole family cannot have one week holiday with their current wage income. Performed analysis of the current wage level of people in Turkey and the family of the social / cultural needs is not sufficient to meet their shows in a clear manner.

The main purpose of the study can be summarized as revealing the factors in determining minimum wage. In line with this objective, “policy process analysis” and “content analysis, which are policy analysis methods, are used (Gül, 2015). With the analysis of the policy process, Turkish Grand National Assembly minutes since 1956 have been examined in terms of law processes, question proposals, and law proposals and the approaches / attitudes of political parties towards minimum wages have been tried to be revealed.

With the content analysis method, “Election Manifests”, which were shared with the public in the general elections by the selected political parties since 2002, it was examined in terms of taking place and promising form / orientation of the minimum wage.

As a result of the two analyzes, it was seen that different political ideologies in our country have implemented similar policies or promises on minimum wage. It was understood that similar policies regarding minimum wage were established during the periods of statist and liberal governments. With the content analysis process, it was seen that the minimum wage in election promises gained importance in terms of post-2015 promises, and after the 2015 election, the promises of the minimum wages in the manifestos of other political parties were also taken into consideration by the ruling party (the promise of the first increase in political life) after the election.

As a result of the integrated analysis, it was concluded that the minimum wage was increased / improved with political competition and public pressure. In particular, the fact that the minimum wage and the problems experienced by the employees in the working life attracts more attention to the public opinion shapes the government’s minimum wage attitude significantly.

Bir Sosyal Politika Analizi: Türkiye’de Asgari Ücret Uygulaması

Çalışanları yoksulluk ve sefaletten korumak amacıyla geliştirilen ve 1960’lar itibariyle dünyanın birçok ülkesinde uygulamaya koyulan asgari ücret düzenlemeleri gerek uygulama gerekse teori açısından farklı düzenlemelere konu olmaktadır. Her ne kadar farklı temeller veya teoriler üzerine kurgulanmış uygulama silsileleri olmasına rağmen asgari ücret ve asgari ücretlilerin dünyada birleştiği nokta emekleri karşısından almış oldukları payın yetersizliği olarak ifade edilebilecektir.

Ülkemizde neredeyse bir asırlık bir tartışma ve tarihsel arka plana sahip olan uygulama özellikle 2000’li yıllardan sonra kamuoyu vicdani refleksinin siyaset ve kamu otoritesi üzerindeki etkisi ile sosyal meseleler arasında kendisini daha belirgin bir konuma getirmiştir.

Çalışma ile ülkemizde asgari ücrete siyasetin bakış açısı hakkında bir özet kaynak oluşturulmaya çalışılmıştır. Söz konusu amaca ulaşabilmek adına politika analiz yöntemleri olan “içerik analizi” ve “politika süreci analizi” kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda ülkemizde farklı siyasi ideolojilerin asgari ücret konusunda benzer politikalar uyguladığı veya vaat ettikleri görülmüş, asgari ücretteki artışların ağırlıklı olarak diğer siyasi partilerin baskısı ve kamuoyu tepkisi gibi faktörler sebebiyle gerçekleştirildiği görülmüştür.

Asgari Ücret Kavramı

Çalışmak insanlık tarihi kadar eski ve kadim bir eylemdir. İnsanın var oluşu ile ortaya çıkan çalışma ilk yıllarda hayatta kalmak için gerçekleştirilmiş medeniyetlerin gelişmesi ile eylem kişisel faydalar için çalışmaktan güç sahibi kimseler için kolektif ve zorunlu hareketlere dönüşmüştür. Çalışma eylemi sonucunda emek sahibine sunulan karşılığını ifade eden “ücret” kavramı da bahsedilen süreçler içerisinde değişime uğrayarak gelişmiştir. Emek karşılığında darı, hasat edilen ürün, buğday, zeytinyağı gibi aynı karşılıklar verilmesinin yanında özellikle orta çağ Kıta Avrupa’sında can güvenlikleri ve sığınma sağlanması karşılığında çalışma eylemlerinin gerçekleştirildiği kayıtlara geçmiştir.

İnsanlık ile sürekli değişen ve gelişen çalışma ve ücret kavramlarının günümüzdeki modern kullanımlarına sanayi devrimi ile başladığı

söylenebilecektir. 19. Yüzyılın ortalarında İngiltere’de endüstri, kimya ve diğer sektörlerde ortaya çıkan gelişmeler bütününün ortaya çıkarmış olduğu sanayi devrimi, ortaya çıkardığı emek yoğun endüstrilerde iş gücüne ihtiyaç duymuş bu noktada “proletarya” yeni bir toplumsal sınıf olarak ortaya çıkmıştır. Bahsi geçen sınıfın sanayi devrimi öncesi toprak sahibi veya derebeyleri yanında yukarıda bahsedildiği gibi aynı ücretlerle veya can güvenlikleri için çalıştığı görülmektedir. Sanayi devrimi ile “serf-köle” sınıfının “proletarya” dönüşümü yalnızca isim değişikliği ile sınırlı kalmış endüstriyel kapitalizmin dönemdeki yoğun emek sömürsü 1900’lü yılların başına kadar sürmüştür. Modern anlamda bağlılık unsuru ile bir sözleşmeye dayanarak emek sarf etme karşılığında nakdi ücretlere dayanan iş ilişkisi sanayi devrimi ile ortaya çıkmış olsa da buradaki ücret ve ücretlerin insan onuruna yakışan miktarlar veya ödemeler olduğu söylenemeyecektir.

Sosyal bilim dalları arasında ücrete ilişkin en kapsamlı ve dikkat çekici tanımın sosyal politika tarafından geliştirildiği düşünülmektedir (Işığışık, 2018, s. 164-165). Bu hususta hiç şüphesiz sosyal politikanın insan odaklı bakış açısı yatmaktadır. Konunun iktisadi, hukuki, parasal veya etik yönlerinin yanında insan ve onun onurlu bir şekilde yaşaması sosyal politikanın ücret tanımlamasının bel kemiğini oluşturmaktadır. Tuna ve Yalçıntaş bu hususta sosyal politikanın gelir dağılımına ilişkin tutumunun da etkili olduğunu ifade etmişlerdir (Tuna ve Yalçıntaş, 1999: 80).

Asgari ücret kavramı çalışanların ekonomik yönden korunmasına ilişkin geliştirilen bir sosyal politika aracı olarak tanımlanabilecektir. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) asgari ücreti, bir işverenin belirli zaman aralıklarında yapılan işler için ödenmesi gereken ve toplu veya bireysel iş akitleri ile azaltılamayan verilebilecek en düşük ücret olarak tanımlamaktadır. AB ise kavrama çeşitli yasal düzenlemeler ile çalışana verilebilecek en düşük ücret olarak yaklaşmaktadır (ILO, 2016: 2; Eurofound, 2018, s. 1).

Bir taraftan çalışanın hüviyeti sebebiyle sosyal bakımdan uygun asgari bir yaşam seviyesi sağlamaya elverişli olan, diğer taraftan işverenlerin daha düşük bir ücret men eden mecburi karakteristik özellikleri bünyesinde barındıran bir ücret (Kutal, 1965, s. 6) olarak tanımlanan asgari ücretin sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve sosyo-politik faktörleri bünyesinde barındıran çok yönlü bir kavram olduğu ifade edilmektedir (Korkmaz, 2003, s. 3).

Asgari ücret devletlerin iş gücü piyasasına en önemli müdahale araçlarından bir tanesi konumundadır. Hiç şüphesiz bir sosyal politika aracı olarak asgari ücret çalışanların refah ve onurunu korumak amacıyla gerçekleştirilen ve kanuni zorunluluklara dayanan bir yapıya sahiptir. Bu noktada asgari ücretin bahsedilen zorunlu yapısı kıta Avrupası ve Türkiye’de hâkim sosyal politika anlayışı olan korporatist anlayışla örtüşmektedir. Korporatist anlayışın temel yapı taşı olan devletin sosyal meselelerde arabulucu veya hakem rolü günümüzde asgari ücretin temel belirlenme modeli konumundadır. Buradan hareketle asgari ücret için, sosyal devletlerin sosyal politikadan aldıkları güç ile kamu otoritesi himayesinde korporatist anlayış üzerine şekillendirilmiş bir emek piyasası müdahale aracı, tanımı yapılabilecektir.

Konu hakkında bahsedilmesi gereken bir diğer önemli husus kavramın sosyal, kültürel, ekonomik ve çok yönlü/sonuçlu çıktıları olmasıdır. Asgari ücret yalnızca çalışanlar için insani bir sınır ücreti değildir. Kavram uygulanması sonucunda yoksulluk¹, enflasyon², işsizlik³, refah, sosyal barış gibi birçok konuda olumlu veya olumsuz etkiyi tetiklemektedir. Günümüz dünyasında 186 ILO üyesi devletin %92⁴’since yani 171 ülke de asgari ücret uygulanmaktadır. Bu ülkelerdeki milyonlarca insanın belirlenmiş ücretler üzerinden çalıştığı düşünüldüğünde kavramın “multi yönü” yadsınamaz bir nitelik taşımaktadır.

Türkiye’de Asgari Ücret

Türkiye’de ücret oluşumunu devlet, yasal düzenlemeler, asgari ücret ile doğrudan doğruya veya dolaylı olarak etkilemektedir. Sosyal devlet ilkesine yer veren 61 ve 82 anayasaları devlete ücret konusunda bazı yükümlülükler getirmiştir. İş kanunu ile hükümetlerin ücret politikalarının sınırları çizilmektedir. Ek olarak beş yıllık kalkınma planlarında da ücret politikalarına ilişkin önemli düzenlemeler bulunmaktadır (Tokol, 2000, s. 139-140). Günümüz Türkiye’sinde asgari ücret 4857 sayılı İş Kanununun 39. Maddesi

1 Detaylı bilgi için bkz: M. Eğilmez, Kendime Yazılar, <http://www.mahfiegilmez.com., e.t., 15.02.2018>.

2 Detaylı bilgi için bkz: M. Öçal- S. Karaalp Orhan, Asgari Ücret Uygulamasının Tarihsel Gelişimi ve Türkiye-AB Ülkeleri İçin Karşılaştırmalı Bir Analiz, 2008

3 Detaylı bilgi için bkz: World Bank Employment Policy Primer, Minimum Wages in Developing Countries: Helping or Hurting Workers?, 2008

4 ILO, Minimum Wage Policy Guide, 2016 kaynağında sunulan verilere dayanılarak hesaplanmıştır. Hesaplama asgari ücreti kanuni şartlar veya çeşitli toplu sözleşmeler ile özel sektörün tamamında veya belirli alanlarında uygulayan ülkeler dikkate alınmıştır.

ve buna bağlı olarak oluşturulan 25540 sayılı Asgari ücret Yönetmeliğinin belirlediği çerçeve doğrultusunda belirlenmektedir.

2018 yılı itibariyle SGK ve TÜİK’den derlenen verilere göre ülkemizde yaklaşık 10 Milyon sözleşmeli asgari ücretle çalıştığı ifade edilmektedir (Disk-Ar, 2018, s. 16). Bahsi geçen oran tüm çalışanlar içinde asgari ücretlilerin yaklaşık %25’lik bir paya sahip olduğunu göstermektedir.

İnsani geçim ücreti olarak tasnif edilen uygulamanın ülkemiz gündeminde sürekli ön planda olduğu söylenebilecektir. Parasal miktarı açısından asgari ücretin ülkemizdeki yıllar içinde seyrinin artan bir yönde olduğu görülmekteyse de söz konusu artışın yeterliliği tartışma konusu olmaya devam etmektedir.

Tablo 1
Yıllar itibariyle Türkiye’de asgari ücret

Resmi Gazete Yayın Tarihi ve Sayısı	Yürürlük Tarihleri	Günlük A.Ü* TL	Aylık A.Ü* TL	Bir Önceki Döneme Göre Artış Oranı (%)
30.06.1974 / 14931	01.07.1974 31.05.1976	40	1200	-
25.09.1985 / 18879	01.10.1985 30.06.1987	1,380	41,400	68.9
27.07.1990 / 20587	01.08.1990 31.07.1991	13,800	414,000	95.7
31.07.1996 / 22713	01.08.1996 31.07.1997	567,000	17,010,000	101.1
22.12.2000 / 24268	01.01.2001 30.06.2001	4,665,000	139,950,000	17.8
28.06.2002 / 24799	01.07.2002 31.12.2002	8,362,500	250,875,000	13.0
23.12.2005 / 26032	01.01.2006 31.12.2006	17.70	531.00	8.7
30.12.2008 / 27096	01.07.2009 31.12.2009	23.10	693.00	4.1
30.12.2011 / 28158	01.01.2012 30.06.2012	29.55	886.50	5.9
29.12.2012 / 28512	01.07.2013 31.12.2013	34.05	1,021.50	4.4
31.12.2013 / 28868 3. M.	01.07.2014 31.12.2014	37.80	1,134.00	5.9
31.12.2014/ 29222	01.07.2015 31.12.2015	42.45	1,273.50	6

31.12.2015/ 29579	01.01.2016 31.12.2016	54.90	1,647.00	37.1
30.12.2016/ 29934	01.01.2017 31.12.2017	59.25	1,777.50	7.9
30.12.2017	01.01.2018 21.12.2018	67.65	2.209.50	24.3

Kaynak: www.ailevecalisma.gov.tr., e.t., 22.03.2019.

**5083 Sayılı “T.C. Devletinin Para Birimi Hakkında Kanun “ uyarınca 01.01.2005 tarihinden itibaren Türkiye Cumhuriyeti Devletinin Para Birimi Yeni Türk Lirası olması nedeniyle, Asgari Ücret Yeni Türk Lirası olarak açıklanmıştır. Tabloda da Yeni Türk Lirası olarak yer verilmiştir. 05.05.2007 tarihinden itibaren ise Resmi Gazete’de yayınlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile Yeni ibaresi kaldırılmıştır.*

Asgari ücretin parasal değerinin artış oranlarının yıllar itibariyle farklılık gösterdiği görülmektedir. Bu noktada bu artış oranlarının özellikle genel seçim arifelerinde yükseldiği göze çarpmaktadır. 2019 yılı itibariyle belirlenen asgari ücret ise brüt 2.555,40 TL, net 2.020,90 TL’dir. Söz konusu artış yaklaşık %15 olarak hesaplanmıştır. Son 8 yılın brüt asgari ücret artış oranı ise yaklaşık %13 olarak gerçekleşmiştir.

Yukarıda verilen asgari ücretin ülkemizdeki parasal miktarı verilmiştir. Bu noktada Türkiye’deki ücretler içerisinde asgari ücret ve asgari ücretin miktarsal yeterliliğinin tartışılabilmesi için “Hane Halkı İşgücü İstatistikleri” ve “Gelir Yaşam Koşulları İstatistikleri”nden faydalanılmıştır.

Tablo 2

Gelir yaşam koşulları ve hane halkı işgücü anketine göre ücretler ve ücrete ilişkin parametreler

Yıllık Toplam Net Ücret	N	Yıllık Toplam Net Ücret Ortalaması (TL)
Çalışılan İşten Elde Edilen Yıllık Ücret Geliri	17.866.642	24.977,96
Kişilerin Geçinmek İçin Beyan Ettikleri Ücret	N	Beyan Edilen Aylık Net Geçim Ücreti Ortalaması (TL)
Beyan Edilen Geçim Ücreti	18.665.589	4897.84
Aylık Kira Bedelleri	N	Aylık Ev Kirası Ortalaması (TL)
Ödenen Aylık Kira	6.336.546	630,01

Ankete Katılanların Hane Tipi	N	Geçerli Ortalama (%)
Tek Kişi	899.158	4,8
Bağımlı Çocuk Olmayan	5.312.499	28,5
Bağımlı Çocuk Olan	12.453.932	66,7
TOPLAM	18.665.589	100
Ayda Bir Kez Arkadaş veya Aile ile Dışarıda Yemeğe Gider Misiniz?	N	Geçerli Ortalama (%)
Evet	16.052.276	86
Hayır- Maddi Yetersizlikler	1.227.064	6,6
Hayır- Diğer	1.386.249	7,4
TOPLAM	18.665.589	100
Ayda Bir Kez Spor, Sinema veya Konsere Gibi Etkinliklere Gider Misiniz?	N	Geçerli Ortalama (%)
Evet	6.414.748	34,4
Hayır- Maddi Yetersizlik	2.111.361	11,3
Hayır- Diğer	10.139.480	54,3
TOPLAM	18.665.589	100
Anket Yılında Kira, Faizli Borç, Kredi Gibi Planlı Ödemeleri Gerçekleştirememe	N	Geçerli Ortalama (%)
Evet- Bir Kez	340.033	1,8
Evet- İki veya Daha Fazla	1.540.163	8,3
Hayır	6.679.634	35,8
Bu Tür Ödemem Yok	10.105.760	54,1
TOPLAM	18.665.589	100
Anket Yılında Elektrik, Doğalgaz, Su, Telefon Faturası Gibi Planlı Ödemeleri Gerçekleştirememe	N	Geçerli Ortalama (%)
Evet- Bir Kez	745.616	4
Evet- İki veya Daha Fazla	3.652.779	19,6
Hayır	14.143.008	75,8
Bu Tür Ödemem Yok	124.185	0,7
TOPLAM	18.665.589	100
Anket Yılında Kredi Kartı veya Taksitli Borç Gibi Planlı Ödemeleri Gerçekleştirememe	N	Geçerli Ortalama (%)
Evet- Bir Kez	686.977	3,7
Evet- İki veya Daha Fazla	3.260.234	17,5
Hayır	10.563.614	56,6
Bu Tür Ödemem Yok	4.154.765	22,3
TOPLAM	18.665.589	100

Mevcut Geliriniz İle Tüm Aile Bir Hafta Tatil Yapabilir mi?	N	Geçerli Ortalama (%)
Evet	8.573.803	45,9
Hayır	10.091.786	54,1
TOPLAM	18.665.589	100
Mevcut Geliriniz ile Beklenmedik 625 TL'lik Bir İhtiyacınızı Dışarıdan Destek Almadan Karşılatabilir misiniz?	N	Geçerli Ortalama (%)
Evet	13.731.744	73,6
Hayır	4.933.845	26,4
TOPLAM	18.665.589	100

Kaynak: GYK 2017 ve HHİA 2017 istatistiklerinden tarafımızca hesaplanmıştır.

Söz konusu meta veriler tam zamanlı ve sözleşmeli çalışanlara göre sınıflandırılarak analize tabi tutulmuştur. Belirtilen sınıflamada çalışanların ücret dışındaki gelirleri hesaba dâhil edilmemiştir. Analizler asgari ücretlilerde dâhil olmak üzere iş sözleşmesi ile çalışan tüm sözleşmelileri kapsamaktadır. Buna göre çalışanların beyan etmiş oldukları yıllık net ücret geliri aylık olarak hesaplandığında söz konusu yılın 1.300.99 TL olan asgari ücretinin altında kaldığı görülmektedir. Kişilerin geçinmek için beyan ettikleri ücret miktarı ise 4897.84 TL olarak hesaplanmıştır. Beyan edilen geçim ücretinin asgari ücretin yaklaşık 4 katı olduğu görülmektedir. Beyan edilen geçim ücretinin yüksekliği asgari ücretin artırılmasının çalışanlar nazarında bir zorunluluk olduğunu göstermektedir. Yine geçim ücretinin STK ve Sendikaların açıklamış olduğu açlık ve yoksulluk ücretlerine⁵ yakın olduğu dikkat çeken bir diğer ayrıntı olmuştur. Çalışanların beyan ettikleri geçim ücretinin bahsedilen yoksulluk ücretlerine yakın olduğu görülmektedir. Çalışanların kira ödemelerinin ücretlerinin yaklaşık %45'ine karşılık geldiği görülmektedir. Katılımcıların hane halkı yapılarının %66'sının bağımlı çocuklu olması almış oldukları ücretin sosyal ihtiyaçlardan ziyade yalnızca geçime yetecek seviyede olduğunu göstermektedir. Kira ve zorunlu harcamaların yüksekliği asgari ücretin yetersizliğini göstermektedir. Çalışanların yaklaşık %10'unun maddi yetersizlik sebebiyle sosyal ve kültürel aktivitelere katılmadığı yine gözlemlenmiştir. Ücretlerin yeterliliği ile bir diğer analiz planlı ödemeler olan faturalar, kira, kredi kartı veya faizli borçların zamanında ödenip ödenmediği

5 Türk-İş: 2019 Yılı Açlık Sınırı 2014 TL, Yoksulluk Sınırı: 6560 TL
Tes-İş: 2019 Yılı Açlık Sınırı 2029 TL, Yoksulluk Sınırı: 6609 TL
DİSK: 2018 Yılı Açlık Sınırı 1749 TL, Yoksulluk Sınırı: 6050 TL

üzerine gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların yaklaşık %20’si kredi kartı veya taksitli borçlarını ödemelerini aksattıklarını, yaklaşık %23’ü faturalarını ödemeyi aksattıklarını, yaklaşık %10’u da kira ve diğer benzer ödemelerini aksattıklarını ifade etmişlerdir. Ücret miktarının sınırlı olması çalışanları ve ailelerini beklenmedik harcamalara karşı da olumsuz etkilemektedir. Çalışanların %26’sı beklenmedik 625 TL’lik bir gideri aile dışından destek almadan karşılayamayacaklarını ifade etmişlerdir. Hiç şüphesiz ücret kavramı insan onuruna yakışır ve onu her yönden tatmin edebilecek seviyelerde insani bir ücret⁶ olarak belirlenmesi gereken bir uygulamadır. Bu yönü ile ücretler insanı sosyal refah sağlayıcı boyutu ile de etkileyen önemli bir araçtır. Sosyal refah kişilerin sosyal ve kültürel yönden kendilerini gerçekleştirebilecek maddi imkânlarla ulaşılması ile sağlanmaktadır. Ankete katılan işçilerin %54,1’i mevcut ücret gelirleri ile tüm aileye bir hafta tatil yaptırılmayacağını ifade etmişlerdir. Son yıllarda gerek kamu otoritesinin gerekse kamuoyunun daha fazla dikkatini çeken bir sosyal politika aracına dönüşen ücretler ve asgari ücretlerin insana yakışır seviyelere yükseltilmeye çalışıldığı aşikârdır. Ancak ücret ve asgari ücret boyutuna çalışanın bakmakla yükümlü olduğu kişiler ve sosyal ve kültürel ihtiyaçlar penceresinden yaklaşmanın bu olumlu seyri daha da iyileştireceği düşünülmektedir.

Bir Sosyal Politika Analizi: Türkiye’de Asgari Ücret Uygulaması

Politika Analizinin Tanımı ve Çalışmanın Analizinde Kullanılan Yöntemler

Anayasalarından aldıkları güç ile vatandaşlarının iyilik, dirilik ve refahlarını koruyup geliştirmeyi gaye edinmiş sosyal devletlerin piyasaya kamu politikası eli ile müdahale etmeleri bahsedilen gayelerini gerçekleştirmelerinde en önemli araç olarak nitelendirilebilecektir.

Siyasal müdahale biçimleri toplumla ilgili liberal anlayışın zayıflaması ile ortaya çıkmaya başlamıştır. Devletin yaşantı üzerindeki etkisinin artmaya başlaması ile kamu politikalarının etki alanı da genişlemeye başlamıştır. Endüstri devriminin olumsuz etkileri sonucunda ortaya çıkan sınıf çatışması gibi sosyal sorunlar yurttaşların refahlarının korunup geliştirilmesi için devlet müdahalesini gerekli kılmıştır. Bu noktada kamu politikası ve politika analizi çalışmaları, kamu otoritesi faaliyetlerinin sebep ve sonuçlarını tanımlamaya çalışması ve

6 Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz: Adem Korkmaz., vd, İnsani Ücret, İlke Yayınları, 2013

sosyo, ekonomik ve siyasi güçlerin kamu politikalarının içeriğine yaptığı etkileri ele alması itibarıyla önemli bir uygulamadır (Demir, 2011, s. 107).

Politika analizi, politikaların hayata geçiş sürecinin netleştirilmesi ve kanun koyucular üzerindeki etkili olan çeşitli sosyo-ekonomik ve kültürel/ siyasi etkiler hakkında bilgi vermek amacıyla gerçekleştirilebilmektedir. Toplumun ilgilendiren herhangi bir sorunun çözümünü için uygulanmakta olan veya uygulanması tartışılan bir kamu politikasının başta etkinlik olmak üzere ilgili tüm kamu politikası amaçları açısından değerlendirilmesi ve en makul politikanın tespit ve tavsiye edilmesi işlemi olarak tanımlanabilecektir. Diğer bir ifadeyle politika analizi, kamu politikası sürecinin değişik aşamalarında kamusal bir eylem veya eylemsizlik olarak kamu politikalarının özelliklerinin ne olduğunun neden, nasıl, nerede, ne zaman, kim, kimler tarafından ve nasıl oluşturulduğunu/uygulandığını anlamayı ve incelemeyi hedeflemektedir. Bunun yanında uygulama, kamu politikalarından faydalanmaya da ilişkin bir pencere açabilmektedir. Politika analizi, belirli politikaların avukatlığının yapılması değildir. Uygulamadaki amaç kamu politikalarını geliştirmektir (Dunn, 1985, s. xvii; Dye, 1992, s. xiii; Demir, 2011, s. 108; Dilekci, 2013, s. i; Gül, 2015, s. 8).

En önemli noktası, kanun yapım sürecine ışık tutmak olan kavramın gerçekleştirilmesi verilere ve bu verilerin işlenmesine bağlıdır. Günümüz politika analizinde birçok farklı araştırma, analiz veya teknikten faydalanılmaktadır. Tarafımızca gerçekleştirilen çalışmada “Politika Süreci Analizi” ve “İçerik (söylem, belge) Analizi” yöntemleri kullanılmıştır. Politika süreci analizi, bir politikanın gündeme gelmesinden uygulanmasına kadar her aşamayı sistematik olarak incelemeyi konu edinmektedir. Bir politikanın gündeme gelmesinde, çözeceği sorunun ve bu sorunu çözebilecek alternatif politika seçeneklerinin incelenmesine ve onların fayda-maliyet analizlerinin yapılmasına, sorunu çözebilecek bir politikanın belirlenmesinden, uygulama sonuçlarının kimleri ne kadar etkilediklerine kadar politika sürecinin temel aşamaları, bu aşamalarındaki faaliyetler ve aktörler, sonuçlar, davranış ve uygulama kalıpları belirlenir ve değerlendirilir. İçerik analizi yöntemi ise incelenen olgu, olay, konu, sorun program veya politikaya ilişkin yazılı, görsel veya işitsel kaynakların var olduğunda kullanılabilen yöntemdir. Bu hususta kitap, makale, tez, parti programları gibi materyallerin bu analize tabi tutulabileceği ifade edilmektedir. İçerik analizi bir tür kelime analizidir. Bu

analizde bir sözcük veya kavram bunların metin içinde geçişleri ve kullanılma amaçları ve yaklaşımları saptanmaya çalışılmaktadır. Söz konusu analiz diğer politika analizi yöntemleri ile bir arada kullanılabilir (Gül, 2015, s. 22-26; Demir, 2011, s. 108; Gökçe, 2012, s. 85-86).

Çalışma kapsamında gerçekleştirilen analizde öncelikle, asgari ücret kavramının ortaya çıkış ve kanunlaşma süreçleri “Politika Süreci Analizi” yöntemi ile incelenmiş ardından seçimlerin asgari ücretler üzerindeki etkisi ve siyasi partilerin asgari ücrete yaklaşımları “İçerik Analizi” yöntemi ile saptanmaya çalışılmıştır. Bu amaç doğrultusunda TBMM Tutanak Dergileri, dönemin çeşitli mecmuaları, bürokrat hatıratları ve siyasi parti seçim manifestoları gerçekleştirilen sosyal politika analizinin temel kaynağını oluşturmuştur.

Asgari Ücret Politika Süreci Analizi

Ücret ve asgari ücretin genç cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren hükümet programları ve kalkınma planlarında yer aldığı görülmektedir. Genel itibarıyla hükümet programı, yürütme görevini üstlenmiş olan siyasi kadroların görev süreleri içerisinde yapmayı planladıkları işlere dönük bir metin olarak tanımlanabilecektir. Bu metinlerde yer alan hususlar yürütme organının sosyal, ekonomik ve politik tercihlerini belirtmesi bakımından önem arz etmektedir (Korkmaz: 2003, s. 150- 152). Gerçekleştirilecek politika süreci analizinde TBMM meclis tutanaklarının yanı sıra dönemlerin hükümet programlarından da faydalanılacaktır.

Ülkemizde ücrete ilişkin alınan ilk kararların Türkiye İktisat Kongresinde geçtiği görülmektedir. Kongrede benimsenen ilkeler, işçi ücretlerinin en az düzeyi ülkenin geçim durumu ile orantılı olarak saptanmalı, bu saptama her 3 ayda bir yapılmalı, ücretlerin para ile ve düzenli ödenmesi, ücretlerin kurum veya işverenlerce ödenmesi zorunlu olmalı ve saptanan en az ücretler ilan edilerek yayınlanır şeklindedir. Kongrenin yapıldığı yıllarda sosyo-ekonomik ve siyasal sebeplerden ötürü kapsamlı sosyal politika düzenlemelerinden bahsedilemeyecek olsa da Fethi Okyar hükümetinin programında *“işçilerin hukuk ve görevlerine ilişkin bir iş yasası hazırlanacağı”* ndan söz edilmektedir. Dördüncü İnönü hükümetinin programında ise (1930), *“iş yasası ve işçilerin durumlarının iyileştirilmesi ile özellikle ilgileneceğimizi belirtmek isteriz”* ifadesi ile yetinilmiştir. (Talas, 1992, s. 93-94).

Alınan kararların asgari ücrete ilişkin düzenlemeler içerdiği görülmektedir. Modern anlamda ücret kavramının şartlarını içermesi de yine kararlarda gözlemlenen bir diğer faktör olmuştur.

Türkiye'nin ilk iş kanunu 3008 sayılı ve 1936 tarihli yasa olsa da 1923 yılından 1936 yılına dek sonuçlanmayan iş kanunu taslakları olduğu görülmektedir. 1924 yılında hazırlanmış olan tasarının içeriği çok geniş ve dağınık olarak tanımlanmıştır. 1932 tasarısı ise diğer tasarıya nazaran daha güçlü ve liberal hükümleri içeren, Yüksek İktisat Meclisince hazırlanarak Danıştay'a sunulan 192 maddelik bir tasarı olarak dikkat çekmektedir. Maden sektöründe çalışanlara yönelik kararlaştırılan asgari bir ücret ifadesi taslakta dikkat çekmektedir. Özellikle tasarının 11. Maddesindeki en az ücret tanımlamasının günümüz asgari ücret uygulamasından bile farklılık ve hatta bazı noktaları ile üstünlük gösterdiği düşünülmektedir. Özellikle bahsedilen tanımdaki "ailenin ihtiyaçları göz önüne alınarak belirlenir" ifadesi sosyal ücret olgusuna vurgu yapmaktadır. Genel itibariyle 1932 tasarısının yetersiz olduğu ifade edilse de 1921'den 1936 yılına kadar oluşturulan en iyi kanun taslağı olduğu ifade edilmektedir. Emek-sermaye ilişkilerini dengede tutmak üzerine kurgulanmış, örgütlenme açısından sessiz ancak grev hakkını tanımlayıp hak kabul eden liberal bir taslaktır. İşverenlerin muhalefeti ile karşılaşan tasarı liberallikten devletçi anlayışa evirilen devlet modeli ile yeniden düzenlenmesi gerekçesi ile kanunlaşmamıştır (Gülmez, 1986; Talas, 1992, s. 96-101).

Cumhuriyet, ülkemizde meydana gelen ekonomik gelişimler ışığında yeni bir toplumsal sınıfın yükselişi ile ortaya çıkmıştır. Kamu otoritesinin bu sınıfın hak ve menfaatlerini düzenlemesine yönelik ilk yasal icraatı 1936 tarihli ve 3008 sayılı İş Kanunu olmuştur. Söz konusu düzenlemenin yasalaştığı dönemde devletin ve dönemin iktidarı olan CHP'nin liberal anlayıştan ziyade devletçi bakış açısını benimsemiş olduğu söylenebilecektir. Bu noktada ilgili mevzuat devlet ağırlıklı korporatist özellikler taşıyan bir düzenleme olarak sınıflandırılabilir.

Talas bu hususta dönemde geçilmeye çalışılan çok partili düzen arayışlarının başarısızlıkla sonuçlanmasının tek partili düzenin daha da otoriter bir kimlik bürünmesine bağlamıştır. Söz konusu yıllarda valilerin CHP il başkanı görevlerini de yönetmesi, 6 ilkenin anayasaya eklenmesi bu durumun kanıtı olarak sunulabilecektir. Yine dönemin CHP Genel Sekreteri

Recep Peker’in “*Biz hükümetçe de partice de devletçiyiz. Buna karşı olanlar liberallikte serbest olsun diyorlar. Liberal sistem ulusun başarı yollarını kapatmak demektir.*” İfadeleri dikkat çekmektedir. İfade edilen otoriter tutum Peker’in 3008 sayılı kanunun yasalaşması akabindeki “...sınıfcılık şuurunu engelleyecektir...” ifadeleri ile perçinlenecektir (Bila, 1979, s. 112; Talas, 1992, s. 103-104).

3008 sayılı kanunda ücret üçüncü bölümde işlenmiştir. Ücret tanımlaması “çıplak ücrete” göre yapılmış, kavramın sosyal yanının dikkate alınmadığı görülmüştür. Kanunun 26. Maddesinde eşit işe eşit ücrete ilişkin düzenlemeler bulunmaktadır. Asgari ücret mevzuatın 33. Maddesinde “en az ücret” olarak yer almıştır. Kanunda bir tanım yapılmadığı, saptamayı belirleyici düzenlemelerin tercih edildiği vurgulanmaktadır. Söz konusu ücretin belirlenmesindeki sosyal diyalog mekanizmasının devlet ağırlıklı bir yapıya sahip olduğu söylenebilecektir (Talas, 1992, s. 111-113).

1939 yılında 11. Hükümet programında (1. Saydam hükümeti) kamu kesiminde ücret adaleti, ücretler arasındaki farkların azaltılmasına yönelik çeşitli metinler yer almaktadır (Korkmaz, 2003, s. 151).

1950 yılında çok partili hayata geçiş ile ortaya çıkan yeni siyasal oluşum özellikle sosyal ve demokratik haklara kavuşulabilmesi açısından büyük bir umut doğurmuştur. Demokrat Parti kuruluş programında geçen “*geniş ve ileri anlamlı demokrasi, yurttaşları bireysel ve toplumsal hak ve özgürlüklerine kavuşturmak, hukuk eşitliğini sağlamak*” gibi ifadeler son derece olumlu demokratik ifadeler olarak görülmektedir. Demokrat Partinin sosyal politikaya ilişkin hükümet programlarında ücrete ilişkin çeşitli düzenlemeler mevcuttur. Bu hususta 1950 ve 1960 arası devletin salt devletçilik anlayışının yanında zenginlik kazandırıcı liberal uygulamalara da sıcak baktığı parti programının 17. Maddesinden anlaşılmaktadır. Dönemde Basın ve Deniz işlerinde çalışan kimselerin ücret alacaklarına ilişkin çeşitli yasalar oluşturulmuştur (Talas, 1992, s. 131-138).

Asgari ücretin mahalli düzeyde farklı olarak belirlendiği söz konusu dönemde TBMM kayıtlarında söz konusu konuya ilişkin bir takım soru önergeleri ve tartışmalara rastlanmıştır. CHP adına söz alan Ünsalan, asgari ücretin tespitine ilişkin Demokrat Partinin 3008 sayılı kanundaki asgari ücretin tatbikine ilişkin imkânları tam manası ile kullanılmadığı ileri sürülmüş, asgari ücretin “hayat

endeksleri” verilerine göre düşük miktarda kaldığı, eşit işe eşit ücret uygulamasına uyulmadığına ilişkin eleştiriler getirilmiştir (TBMM, 1956, s. 1112).

1960-1970 dönemi hiç şüphesiz Mayıs 1960 darbesi tarafından şekillendirilen bir dönemdir. Demokrasinin askeri müdahale ile askıya alınması tüm sosyal ve demokratik hakların belirli bir süre askıda kalmasına sebep olmuştur. Diğer taraftan 1961 anayasasının 2. Maddesi ile Türkiye Cumhuriyetinin “sosyal devlet” olduğu kabul edilerek sosyal politikaların uygulama zorunluluğu kamu otoritesine verilmiştir.

1961 yılında 26. Hükümet olan İnönü Hükümeti programında asgari ücrete yönelik çeşitli düzenlemeler mevcuttur. Özellikle asgari ücret tespit komisyonlarının yeniden düzenlenmesi gerekliliği vurgusu dikkat çekmektedir. Asgari ücret uygulamasının yetersizliğinin hükümet tarafından görülmesi gerekliliği ifade edilmiştir. Söz konusu eleştirilerin temel kaynağı asgari ücretin dönemdeki yerel komisyonlarca belirlenmesi süreci olduğu anlaşılmaktadır. İlerleyen yıllarda merkezi komisyon sistemine geçilmiştir. Benzer şekilde 1962 yılında İsmet İnönü başkanlığında toplanan ikinci koalisyon hükümeti programında ücretin ödenmesi ve diğer meselelerine ilişkin gündemlerin olduğu görülmektedir. 1980’li yıllara kadar ki süreçte ise ⁷ genel itibariyle asgari ücrete ilişkin mali konularla ilgili düzenlemelere gidilmiştir (Korkmaz, 2003, s. 149-150; Talas, 1992, s. 131-150).

1969 yılında konuya ilişkin bir diğer temel ILO sözleşmesi kabul edilerek kanunlaşmıştır. 99 numaralı “Tarımda Asgari Ücret Tespiti” ILO sözleşmesi 30.04.1969 tarihinde 103 kabul oyu ile yasalaşmış söz konusu süreçte görüş beyan eden vekil olmamıştır (TBMM: 1969, s. 220). 1973 yılına gelindiğinde 26 sayılı ILO sözleşmesi olan “Asgari Ücret Tespit Usulleri” oy birliği ile kabul edilerek yasalaşmıştır. (TBMM, 1973, s. 586). Söz konusu ILO sözleşmelerinin Türk çalışma hayatının standartlaşması ve çalışanların refahını artırma potansiyeli şüphesiz gerçektir. Sözleşmelerin en az ikisinin liberal ekonomi politikaları üzerine şekillenen “Demirel Hükümeti” (Adalet Partisi) nce gerçekleştirildiği dikkat çekmiştir.

7 1974- 40. Ecevit Hükümeti; ücretlilerin vergi yükünün azaltılması ve asgari ücretin vergi dışı bırakılması, 1977-41. Demirel Hükümeti; vergi muafiyetlerinin asgari ücretten az olmamak üzere yeniden düzenlenmesi, 1978-42. Ecevit Hükümeti; adaletli bir vergi sistemi için en az geçim indiriminin en az ücret göz önüne alınarak yeniden düzenlenmesi, 1979- 43.Demirel hükümeti; asgari ücretin vergiden muaf tutulması, 1980-44. Hükümet-Ulusu Hükümeti; en az geçim indiriminin yükseltılarak ücretlilerin vergi yükünün hafifletilmesi

1980’li yıllarda ülkemizde demokrasi bir kez daha sekteye uğramış, askeri vesayet yönetime el koyarak iktidarı ele geçirmiştir. Söz konusu darbenin Türk çalışma hayatına etkisi ağır olmuş süreçle birlikte yürürlükteki çalışma hayatına ilişkin mevzuatlar askıya alınmış, grev ve toplanma hakkı geçici süre ile durdurulmuştur. Yeni anayasa ile “sosyal devlet” içeriği korunurken ücrete ilişkin bazı maddeler üst yasaya dâhil olmuştur. Örneğin anayasanın 55. Maddesi olan “Ücrette adaletin sağlanması” bölümü içeriği sebebiyle anayasada yer almaması gereken ve çelişkili ifadeleri barındırdığı gerekçesi ile eleştirilmektedir.

Bahsedilen yılların akabinde 1983 tarihli ve 45. Hükümet olan Özal Hükümeti ile ücretliler için vergi iadesi sistemi, ücretten alınan vergilerin azaltılması ve geçim indiriminin revize edilmesi yine 1996 tarihli ve 54. Hükümet olan Erbakan Hükümeti ile sigortalılığın artırılması için ücretlilerin üzerindeki yüklerin azaltılması gibi program ve politikalar göze çarpmaktadır. Genel itibariyle 2000’li yıllara kadar gerek hükümet programları gerekse kalkınma planlarında asgari ücret sisteminin aksayan yönlerinin belirtildiği ancak konuya ilişkin gerekli düzenlemelerin yapılmadığı ifade edilmektedir (Korkmaz, 2003, s. 151).

2000’li yıllar Türk çalışma hayatı bakımından önemli olayların gerçekleştiği yıllar olmuştur. Günümüzde de yürürlükte olan 4857 sayılı İş Kanunu 2003 yılında yoğun tartışmalar ile yasalaşmış, bazı sektörlerde asgari ücret düzenlemeleri yapılmış ilerleyen yıllarda asgari ücretin parasal miktarının artırılabilmesi adına çeşitli kanun teklifleri meclise sunulmuştur.

Söz konusu yasanın kanunlaşma süreci incelendiğinde İş Kanunu tasarısına Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu Raporundaki düzeltme ile başlanılabilecektir. Söz konusu raporda kanunun asgari ücret başlıklı 39. Maddesinde ILO’nun eşit sayıda temsil sözleşmesinin ihlali tespit edilerek “Maliye Bakanlığı Temsilcisinin” madde metninden çıkartılması uygun görülmüştür. Yukarıda bahsedilen rapora istinaden söz alan Enver ÖKTEM’in asgari ücretin işçileri yoksulluğa muhtaç ettiği ve iktidarın asgari ücrete ilişkin seçim beyannamelerinde vaat edilenleri yerine getirmediğini ifade etmiştir. Benzer şekilde CHP grubu adına Ensar ÖĞÜT’ de asgari ücretin açlık sınırına yakınlığı üzerine eleştiriler getirmiştir. Kanunun geneli adına muhalefet partisinden asgari ücrete ilişkin benzer açıklamalar ve ifadelere rastlamak mümkündür (TBMM, 2003a; TBMM, 2003b, s. 450-461; TBMM, 2003c, s. 605-606).

Taslağın asgari ücreti tanımladığı 39. Maddesi görüşmeleri tarafların konuya yaklaşımı açısından derinlemesine incelenmesi gereken bir süreçtir. İlgili madde konusunda CHP grubu adına söz alan Halil AKYÜZ, asgari ücretin tanımlaması üzerinden açlık ve yoksulluk sınırları üzerine bir değerlendirme yapmış ve ücret düzeylerinin düşüklüğüne dikkat çekmiştir. Asgari ücretin sosyal ihtiyaçlar dikkate alınmaksızın hesaplandığı vurgulanmış, tespit komisyonunun devlet ağırlıklı yapısı eleştirilmiştir. Akyüz, sosyal demokrat iktidarın olması durumunda işçi ağırlıklı bir komisyonun oluşturulacağını iddia etmiştir. Şahsı adına söz alan Selami YİĞİT ise asgari ücretin enflasyon karşısından reel değerinin düştüğü ve işçilerin refah seviyelerini azalttığını ifade etmiş, asgari ücretin parasal miktarının Türkiye’deki gelir dağılımını bozduğu ileri sürülmüştür. Bu hususta asgari ücretin belirlenmesinde günün fiyatlarına dikkat edilmesi gerektiği vurgulanmış ve asgari ücretlerin daha kısa sürelerde belirlenmesi tavsiye edilmiştir. Belirlenen asgari ücretin açlık ve yoksulluk sınırları altında olduğuna bir kez daha dikkat çekilmiştir. Şahsı adına söz alan Hasan KARA ise, maddenin çağdaş normlara ve AB uyum yasalarına uygun bir düzenleme olduğunu belirtmiştir (TBMM: 2003d, s. 53-60).

Söz konusu eleştirilerin genel anlamda asgari ücretin miktarı ve belirlenmesi üzerine getirildiği görülmüştür. CHP iktidarı yılları olan 1936 yılında ücretler ve diğer sosyal politika konularına ilişkin benimsenen “Devletçi ve anti-liberalist” söylem söz konusu eleştiriler ile çakışmaktadır. Korporatist anlayışın hâkim olduğu dönemde CHP tarafından benimsenen anlayışta çalışma hayatında devletin baskın olması ve toplumsal sınıflaşmanın önlenmesi gayeleri güdüldüğü önceki dönem analiz sürecinde görülmüştür. Bu hususta sosyal demokrat veya liberal iktidarların sosyal politika ve özellikle asgari ücrete ilişkin farklı beyanlarının uygulama da benzer yerlere çıktığı görülmektedir. Yiğit tarafından getirilen eleştiri ise asgari ücretin sürdürülebilmesi için gerekli bulunmaktadır. Ak Parti adına söz alan Kara’nın kanun hakkındaki çağdaş normlara ve AB direktiflerine uygunluk ifadeleri 1475 ve diğer iş mevzuatları ile kıyaslandığında doğruluk payı taşımaktadır.

Tasarının yasalaşması sürecinde asgari ücrete ilişkin muhalefet tarafından getirilen eleştirilerin yoğunluklu olarak ücretin yetersizliği, açlık sınırlarının altında yer alması, asgari ücret ve ücretlere ilişkin iktidar tarafından verilen vaatlerin yerine getirilmemesi, devlet ağırlıklı tespit komisyonu, cezaların düşük tutulması ve asgari ücret üzerinden hesaplanması gibi hususlar olduğu

görülmüştür. Mecliste söz alan muhalefet milletvekillerinin konuşmaları derinlemesine incelendiğinde asgari ücretin tasvirinin “geçim savaşı, yoksulluk, sefalet” kelimeleri ile yapıldığı görülmüştür. Ak Parti hükümeti ise söz konusu eleştirilere kanunun ILO ve AB normları üzerine şekillendirildiği, asgari ücretin satın alma gücü paritesinin diğer ülkelere göre yüksek olması gibi gerekçeler ile karşılık verdiği tespit edilmiştir.

2014 yılında Soma ve Ermenek’te meydana gelen iş kazaları ve bu kazalar sonucunda yüzlerce çalışanın hayatını kaybetmesi sektör ve maden işçilerinin çalışma koşullarına dikkat çekmiştir. Bu hususta CHP grubunun 2014 yılında sunmuş olduğu kanun teklifi ile “*sektörün yer altında çalışan işçilerin ücretlerinin asgari ücretin üç katında az olamayacağı*” önerisinde bulunduğu görülmüştür. 3213 sayılı Maden Kanununa 10.09.2014 tarihinde getirilen düzenleme ile kanunun Ek-9. Maddesinde “*Bu Kanunun 2 nci maddesinde sayılan 4. Grup madenlerden “Linyit” ve “Taşkömürü” çıkarılan işyerlerinde, yer altında çalışan işçilere ödenecek ücret miktarı 4857 sayılı Kanunun 39 uncu maddesi uyarınca belirlenen asgari ücretin iki katından az olamaz*” düzenlemesine gidilmiş sektörde çalışanların asgari ücret miktarı arttırılmıştır. Bu kanun teklifinin hükümet tarafından ilerleyen tarihlerde de olsa değerlendirilerek yasalaştırmasının sektörde insan onuruna yakışan ücretin sağlanmasında bir nebze de olsa önemli bir adım olduğu düşünülmektedir (TBMM, 2014; 3213 Sayılı Maden Kanunu, md. Ek-9).

2015 yılında asgari ücrete ilişkin iki yasa teklifi daha ana muhalefet partisi tarafından meclise sunulmuştur. Söz konusu tekliflerin asgari ücretin gelir vergisinden muaf tutulması ve STK’lar tarafından belirlenen açlık ve yoksulluk sınırlarının asgari ücretin belirlenmesinde dikkate alınmasına ilişkin teklifler olduğu görülmüştür (TBMM, 2015a; TBMM, 2015b).

2016 yılı asgari ücret ve bu ücrete bağlı çalışanlar için önemli bir yıl olarak aktarılabilecektir. 2015 yılına göre %37,1’lik bir artışın meydana geldiği, asgari ücretin artış oranı açısından yaklaşık 25 yıllık bir ortalamayı aştığı bu yıl asgari ücretin bir nebze geleceğini de yansıtmaktadır. Genel seçimlerde siyasi partilerin peş peşe asgari ücret vaatleri, kamuoyunda konunun daha da önem kazanması gibi faktörler sonuç olarak asgari ücretin 1300,99 TL’ye çıkarılması ve bu sınırın altına düşmemesine yönelik önlemleri beraberinde getirmiştir. Bu hususta, “*2016 yılında en düşük asgari ücretin net tutarı 1.300,99 TL olarak belirlenmiştir. Bu belirlemeye bağlı olarak 2016 yılı*

Ekim, Kasım ve Aralık aylarındaki ücretlerde Gelir Vergisi Kanununun 103 üncü maddesinde yazılı tarife nedeniyle oluşacak kayıpların ilave asgari geçim indirimi yoluyla telafi edilmesi” suretiyle asgari ücretin parasal miktarı arttırılmıştır.

Tablo 3

2016 yılı asgari ücret düzenlemesinde hükümet ve muhalefet partileri/temsilcileri/üyeleri'nin meclis görüşmelerindeki ifadeleri

Hükümet (65. Ak Parti Hükümeti)	Muhalefet Partileri (CHP-MHP-HDP)
Bu hususta hükümetin genel olarak, bekâr ve çocuksuz olan asgari ücretliye 1.300,99 TL net ücret ödenmesinin sağlandığı düzenleme ile Hükümetin asgari ücreti 1300 TL'nin altına düşürmeme vaadinin gerçekleştirildiği	Asgari geçim indirimi üzerinde yapılan düzenlemenin geçici bir uygulama olduğu devamlı ve kalıcı bir düzenlemeye gidilmesi gerekliliği, asgari ücretin insan onuruna yakışmayan düzeyde olduğu
Düzenleme ile bekâr ve çocuksuz bir asgari ücretlinin durumu esas alınarak net ücretlerin 1.300,99 TL'ye tamamlayacak şekilde 69,91 TL ilave asgari geçim indirimi sağlanacağı	Mevcut asgari ücretin aile ile geçimi sağlayamadığı asgari ücretin belirlenmesinde çalışanın ailesinin de göz önüne alınması gerekliliği
Düzenleme ile 2016 yılı Ekim ayı itibariyle vergi kaybının telafisinin bütçeye yaklaşık 1 milyar TL yükünün olacağı	Asgari ücretteki vergi yükünün kaldırılması
Kazançlar üzerinden alınan dolaysız vergi yükünün artan oranlı vergileme sistemi ile olabildiğince dengelenmeye çalışıldığı	Asgari ücretin tespitinde ortalama aile standartlarında bir skala benimsenerek hesaplama yapılması
Uluslararası kabul görmüş artan oranlı vergilemenin hâlihazırda en adaletli sistem olarak benimsendiği, Mevcut sistemde ücretliler için zaten ayrı bir gelir vergisi tarifesinin uygulandığı,	Ülkemizde asgari ücretle çalışanların net kazançlarının kayıt dışılık nedeniyle 1300 TL'nin çok altında olduğu
Asgari ücretin belirli bir seviyenin üstüne çıkarmayı ve net olarak o seviyede tutmaya gayret gösterildiği, asgari ücretin ilerleyen dönemlerde bütçe imkânlarıyla doğru orantılı olarak artırılabilceği	Asgari ücretin açlık ve yoksulluk sınırlarının altında kalması
İstihdamı artıracak ve reel ekonomiyi genişletecek her türlü politikanın ciddi kaynaklarla destekleneceği	Asgari ücretten alınan gelir vergisinin kaldırılması

Kaynak: Yazar tarafından 26.10.2016 tarihli ve 12. Birleşim TBMM Tutanak Dergisinden derlenerek oluşturulmuştur.

2018 ve 2019 yıllarında da MHP, İYİ Parti ve CHP gruplarından asgari ücretin gelir vergisi ve diğer vergilerden muaf tutulması veya uygulamanın amaçlarına ulaşabildiğine yönelik meclis araştırmasına açılması gibi farklı kanun teklifi veya önerilerin ilgili komisyona/meclise sunulduğu görülmüştür (www.tbmm.gov.tr/tasari_teklif_önerge., e.t., 13.03.2019).

Asgari Ücret İçerik Analizi

İçerik analizi bir tür kelime analizidir. Bu hususta kitap, makale, tez, parti programları gibi materyallerin bu analize tabi tutulabileceği ifade edilmektedir. Bu analizde bir sözcük veya kavram bunların metin içinde geçişleri ve kullanılma amaçları ve yaklaşımları saptanmaya çalışılmaktadır. Çalışma kapsamında 2002 yılından günümüze ülkemizde en çok halk desteğine sahip olan ve bahsedilen tarihten günümüze iktidar veya muhalefet görevlerini demokrasiden aldıkları güçle sürdüren 4 siyasi partinin (Ak Parti, CHP, MHP, HDP (2015 ve sonrası)) “Genel Seçim Beyannameleri” asgari ücret kavramı açısından içerik analizine tabi tutulacaktır.⁸

2002 Genel Seçimlerinde Asgari Ücret

Asgari ücretin 2002 genel seçimlerinde partiler tarafından bir seçim vaadi olarak yoğunlukla kullanılmadığı görülmektedir. 2001 krizinin etkisinde olan Türkiye’nin enflasyon, yüksek işsizlik, cari açık vs. ciddi problemlerinin partilerin seçim manifestolarına da yansıdığı anlaşılmaktadır.

Tablo 4
2002 seçim manifestolarında asgari ücret

	Ak Parti	CHP	MHP
Asgari Ücret İfadesi	-	1	1
İçerik	-	Gelir vergisinin kaldırılması	Gelir vergisinin kaldırılması

Kaynak: Yazar tarafından partilerin seçim manifestolarından faydalanılarak derlenmiştir.

2001 yılında siyaset arenasına çıkan, ilk genel seçime 2002 yılında katılan Ak Parti’nin seçim beyannamesi incelendiğinde asgari ücrete ilişkin bir terim veya vaat bulunamamış, ücrete ilişkin dört vaat üzerinden; krizin ücretlerdeki sebep olduğu reel kayıp, kamuda performans dayalı ücret sistemine geçilmesi, faizlerin azaltılması ile ücretlerde iyileştirme yapılması, ücret alacakların da enflasyonun da dikkate alınacağı vaat edilmiştir (Ak Parti, 2002).

Cumhuriyet Halk Partisi’nin seçim manifestosu incelendiğinde asgari ücrete ilişkin bir vaat bulunmuş bunun ücretlilerin ve maaşlıların vergi yükünün azaltılması amacıyla “*ücret gelirinin asgari ücret kadarlık*

8 Daha geniş ve kapsamlı bir analiz ve sonuç için elbette Türkiye’de faaliyet gösteren tüm siyasi partilerin veya temel siyasi akımların konu hakkındaki görüşleri/manifestoları/eylemleri incelenmelidir. Ancak söz konusu kapsam tarafımızca gerçekleştirilen çalışmanın boyutunu aşacaktır. Politika analizi sürecinin çeşitli yöntemleri kullanılarak konunun bir akademik tez haline dönüştürülmesinin alana büyük katkı sağlayacağı, ülkemizdeki siyasi ideolojiler ve asgari ücrete yaklaşımın geniş bir perspektiften sunulmasını sağlayacağı düşünülmektedir.

bölümünden alınacak gelir vergisi oranının kademeli olarak %5'e indirilmesi" uygulaması ile sağlanacağı vurgulanmıştır (CHP, 2002). Günümüzde asgari ücrete ilişkin en temel tartışma konularından olan "gelir vergisi" halen kamuoyunda ve mecliste tartışılmaya devam etmektedir. 2019 yılı itibarıyla asgari ücretten %15 oranında Gelir Vergisi alınmaktadır. Bu oran toplam ücrette 326,20 TL'ye karşılık gelmektedir. Gelişmekte olan ve temel olarak vergi sistemi üzerine kurgulanmış ülkemiz ekonomisi hassas dengeler üzerinde yoluna devam etmektedir. Bu açıdan bakıldığında yaşam ücreti olan uygulamadan gelir vergisi almanın kavramın tanımına ters düştüğü bariz olsa da söz konusu vergilendirmenin doğrudan kaldırılmasının ülke ekonomisine ciddi yaralar açacağı bir gerçektir. Asgari ücretten kesilen %15'lik gelir vergisinin kademeli olarak düşürülmesi asgari ücretin insani ücrete dönüştürülmesinde önemli bir mihenk taşı olabileceği düşünülmektedir.

Milliyetçi Hareket Partisi 2002 seçim manifestosunda asgari ücrete ilişkin bir seçim vadi bulunmaktadır. Vergi politikası altında sınıflandırılan vaatte "*üç yıllık dönemde kademeli olarak, özel indirim tutarları arttırılmak üzere, asgari ücretlilerin vergi yükü sıfırlanacak ve bütün çalışanların gelirlerinin asgari ücret kadar kısmı vergi dışı bırakılacak*" ifadeleri yer almaktadır.

2002 seçimlerinde genel itibarıyla asgari ücret ve asgari ücretin doğrudan arttırılması ile ilgili bir vaade rastlanmamış, vergi politikalarındaki düzenlemeler ile bazı iyileştirmeler üzerinden politikalar kurgulanmıştır.

2007 Genel Seçimlerinde Asgari Ücret

2007 yerel seçimlerinde asgari ücretin konumu bir önceki genel seçimlerle benzerlik taşımaktadır. Asgari ücret, yalnızca bir partinin manifestosunda vaat olarak yer almıştır.

Tablo 5
2007 seçim manifestolarında asgari ücret

	Ak Parti	CHP	MHP
Asgari Ücret İfadesi	-	-	1
İçerik	-	-	Gelir vergisinin kaldırılması

Kaynak: Yazar tarafından partilerin seçim manifestolarından faydalanılarak derlenmiştir.

Ak Partinin seçim manifestosunun partinin iktidara geldiği 2002 yılından 2007 yılına kadar süreçte yapılanlar üzerine kurgulandığı görülmüştür. Doğrudan bir seçim vadine rastlanmasa da, asgari ücrette asgari geçim indirimi uygulanmasına başlandığı, ücret oranının %119 oranında arttırıldığı gibi hususlar üzerinde durulduğu dikkat çekmiştir (Ak Parti, 2007).

CHP’nin seçim 2007 seçim manifestosunda asgari ücrete ilişkin doğrudan bir vaade rastlanılamamış, “*ücretler üzerindeki vergi yükünün azaltılacağı*” gibi vergi politikaları görülmüştür (CHP, 2007).

MHP seçim manifestosunda asgari ücret kavramı 5 kez yer almış söz konusu ifadeler “asgari ücret vergi dışı bırakılacak” ve “asgari ücretin yarısı kadar işsizlik yardımı sağlanacak” vaatleri ile kullanılmıştır (MHP, 2007).

2011 Genel Seçimlerinde Asgari Ücret

2011 genel seçimleri asgari ücrete partilerin bakış açılarının değiştiğinin sinyalini veren dönemin başlangıcı olarak kabul edilebilecektir. Bu tarihe kadar uygulamanın vergi dışı bırakılması üzerine şekillenen vaatlerin bu seçim ile uygulamanın insani boyutu, net artış vaatleri ve diğer ücret/yardım/aylıkların minimum asgari ücret seviyesine çıkartılması tartışmaları gündeme girmiştir.

Tablo 6
2011 seçim manifestolarında asgari ücret

	Ak Parti	CHP	MHP
Asgari Ücret İfadesi	4	4	11
İçerik	2002 yılından itibaren artış oranı/ iyileşme vurgusu ve asgari ücretin işverene maliyetinin azaltıldığı	Uygulama tarifelerinin zamanında gerçekleşmesi, insani bir asgari ücretin sağlanması, İŞ-KUR kursiyelerinin asgari ücret üzerinden aylık alması, muhtarların aylıklarının asgari ücret tutarına çıkarılması	Uygulamanın vergi dışı bırakılması, “aile yardımı”nın asgari ücret üzerinden verilmesi, muhtar aylıklarının asgari ücret tutarına çıkarılması, vatani hizmet tertibi aylıklarının asgari ücret tutarına çıkarılması, asgari ücretin 825 TL’ye çıkarılması

Kaynak: Yazar tarafından partilerin seçim manifestolarından faydalanılarak derlenmiştir.

Ak Parti seçim beyannamesinde asgari ücretteki gelişim süreci artış miktarları üzerinden değerlendirilmiş ve uygulamanın işverene maliyetinin vergi politikaları ile azaltıldığı üzerinde durulmuştur. Manifestoda asgari ücret kavramı dört kez geçmiştir (Ak Parti, 2011).

CHP seçim beyannamesi asgari ücretin insani boyutuna dikkat çekerek ücretlerin insan onuruna yakışır seviyelere çıkartılması vaadini barındırması açısından önemlidir. Yine uygulama tarifelerinin zamanında gerçekleştirilmesi, muhtar adaylarının aylıklarının asgari ücret düzeyinde belirlenmesi, İş-Kur Kursiyerlerinin asgari ücret üzerinden aylık alması gibi çeşitli vaatler beyannamede yer almıştır. Asgari ücretin dört kez geçtiği manifesto ile asgari ücrete ilişkin vaatlerin değişmeye başladığı kavramın insani boyutunun ön plana çıkartıldığı görülmektedir (CHP, 2011).

MHP seçim beyannamesi asgari ücret açısından CHP manifestosu ile benzerlik göstermektedir. 11 kez asgari ücret kavramının kullanıldığı manifestoda asgari ücrete ilişkin net bir artış vaat edilmiş, ülkedeki sosyal yardım ve harcamaların asgari ücret veya asgari ücret sınıflanmasına göre hesaplanacağı vurgulanmıştır. MHP'nin diğer beyannamelerinde olduğu gibi uygulamanın vergi dışı bırakılması vaatlerin arasındadır (MHP, 2011).

2015 Genel Seçimlerinde Asgari Ücret

2015 yılında iki genel seçim gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamında partilerin 7 Haziran manifestoları incelenmiştir. Bu seçimlerde dikkat çeken en önemli ayrıntı Ak Parti beyannamesinde gerçekleşmiş partinin asgari ücrete ilişkin vaatlerdeki diğer partilere nazaran “mesafeli” duruşu bu dönem sonrasında değişmiştir.

Bahsi geçen yıl asgari ücretin 2000 yılından günümüze rekor oranda arttığı yıl olarak kayda geçmiştir. Kamuoyunun asgari ücret üzerindeki hassasiyetinin artması partilerin manifestolarına da yansımış asgari ücretin ele alınış biçimleri ve konuya ilişkin yaklaşımlar köklü bir şekilde değişmiştir. Kamuoyunun algıda seçiciliğini tetikleyen faktörler ise Soma ve Ermenek'te meydana iş kazaları, asgari ücretin yetersizliğinin fikirsel olarak kalıplaşması, ILO ve diğer oluşumların konuya dikkat çekmesi olarak örneklendirilebilecektir.

Tablo 7
Haziran 2015 seçim manifestolarında asgari ücret

	Ak Parti	CHP	MHP	HDP
Asgari Ücret İfadesi	12	13	17	1
İçerik	Uygulamadaki iyileştirmeler, özel bakım merkezlerinden yararlanılanlar için iki net asgari ücret ödeme, asgari ücretin 1300 TL’ye çıkartılması, tehlikeli işlerde farklı asgari ücret uygulaması, 3 çocuklu ailelerde sıfır gelir vergisi, İş başı eğitim programlarında asgari ücret ödemesi	Adil ve etkin asgari ücret, asgari ücretle çalışanların sayısının düşürülmesi, gelir vergisinin kaldırılması, 1500 TL’ye çıkartılması, belirlenmesinde enflasyon ve refah artış payı toplamının dikkate alınması, İş-Kur aylıklarının asgari ücret üzerinden verilmesi, geliri olamayan çiftçiye asgari ücret, Avrupa Sosyal Şartındaki asgari ücret ilkesinin onaylanması	İhtiyar heyetlerine asgari ücrete göre artan gelir, vergi dışı bırakılması, gelirlerin haciz veya blok ile asgari ücretin altına düşmemesi, asgari ücretin yarısı kadar aile desteği, asgari ücret tutarında şeref aylığı, asgari ücret tutarında emekli destek ödeneği, 1400 TL’ye çıkartılması, asgari ücretlilere ulaşım desteği, farklı sektörlerde farklı asgari ücret	Asgari ücretin net 1800 TL’ye çıkartılması

Kaynak: Yazar tarafından partilerin seçim manifestolarından faydalanılarak derlenmiştir.

Ak Partinin 2015 seçim beyannamesi partinin diğer seçimlerdeki beyannamelerinden farklılık göstermektedir. Bu seçim ile birlikte yapılanlardan ziyade asgari ücret üzerine vaatler geliştirildiği dikkat çekmiştir. Asgari ücret ifadesinin 12 kez kullanıldığı beyannamede farklı sektörler için farklı asgari ücret, parasal miktarının 1300 TL’ye çıkartılması, üç çocuklu ailelere asgari ücrette sıfır gelir vergisi gibi vaatlere yer verildiği görülmüştür (Ak Parti, 2015).

CHP 2015 seçim beyannamesinde asgari ücret ifade olarak 13 kez geçmiş, bu ifadeler asgari ücretin net 1500 TL olması, adil ve etkin ücretin sağlanması, toplum içinde asgari ücretle çalışanların sayısının azaltılması ve Avrupa Sosyal Şartındaki konuya ilişkin çekincelerin kaldırılması gibi vaatler üzerine kullanılmıştır (CHP, 2015).

MHP seçim beyannamesinde ise kavramın 17 kez geçtiği görülmüştür. Vaatlerin bir kısmının diğer dönemlerdeki vaatlerle benzerlik taşıdığı görülse de ücret düzeyinin 1400 TL olacağı, asgari ücretli çalışana büyük şehirlerde

ulaşım desteği, farklı sektörlerde farklı asgari ücret gibi vaatler farklılık arz etmektedir (MHP, 2015).

2015 yılı ile siyasi partilerin asgari ücrete ilişkin yaklaşımlarının değiştiği söylenebilecektir. Kamuoyunun konu hakkında hassasiyetin artması ve muhalefetin asgari ücret zam söylemleri üzerine hükümet kanadının seçim manifestosuna söz konusu artışa ilişkin vaadi koyduğu söylenebilecektir. Bu hususta asgari ücretin siyasi baskı unsuru ile arttırıldığı veya böyle bir baskıya açık bir uygulama olduğu tartışılabilir.

2018 Genel Seçimlerinde Asgari Ücret

2018 genel seçimlerinde de asgari ücretin siyaset nazarında yükselişini sürdürdüğü görülmektedir. Ücret miktarının arttırılacağı, asgari ücretin 6 ayda bir belirleneceği gibi yaklaşımlar üzerine vaatler geliştirildiği görülmüştür.

Tablo 8
2015 seçim manifestolarında asgari ücret

	Ak Parti	CHP	MHP	HDP
Asgari Ücret İfadesi	13	14	4	4
İçerik	Uygulamaya ilişkin iktidar döneminde yapılanlar, yardım ve sosyal desteklerin asgari ücretin katları üzerinde yapıldığı, işverenlerin asgari ücret yükünün hafifletildiği	Ücret miktarının 2200 TL'ye çıkartılması, vergi dışı bırakılması, uygulamaya 6 ayda bir zam yapılacağı	Asgari ücretin arttırılacağı, vergi dışı bırakılması, işsiz aile için asgari ücretin yarısı kadar aile desteği sağlanacağı	Asgari Ücretin net 3000 TL yapılacağı ve vergi işi bırakılacağı

Kaynak: Yazar tarafından partilerin seçim manifestolarından faydalanılarak derlenmiştir.

Ak Parti seçim beyannamesindeki asgari ücrete ilişkin vaatlerin partinin önceki dönem seçim vaatleri ile benzediği görülmektedir. CHP'nin ve HDP'nin asgari ücretin nominal miktarının arttırılacağı vaatlerine ek olarak ücretlerin 6 ayda bir zamlanacağı yine partilerin benzer vaatlerindedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Yaşama ücreti olarak ortaya çıkan ilerleyen yıllarda insan onuruna yakışır minimum ücret düzeyi olarak modern anlamına kavuşan asgari ücret

ülkemizde sürekli tartışılan ve tartışılmaya devam edilecek bir uygulamadır. Yaklaşık olarak 10 Milyon çalışanın devlet ve sosyal taraflar tarafından belirlenen ücretler üzerinden çalıştığı düşünüldüğünde konunun mahiyeti daha da ön plana çıkmaktadır.

Korporatist sosyal politika anlayışı üzerine inşa edilen uygulama ülkemiz kamuoyunda “yoksulluk, yetersizlik” gibi durumlarla özdeşleşmiştir ki bunun gerekçesi asgari ücretin parasal miktarı ile doğrudan ilişkilidir. Söz konusu çalışma ile Türkiye’de asgari ücrete siyasi partilerin yaklaşımları iki farklı “politika analizi” yöntemi kullanılarak işlenmiş ve uygulamaya ülkemizdeki siyasi akım veya partilerin bakış açıları netleştirilmeye çalışılmıştır.

Tek partili siyasi dönemden günümüze birçok farklı görüşe sahip hükümet kurulmuş Türkiye Cumhuriyeti iki darbe dönemi yaşamış ve iki yeni anayasa yürürlüğe girmiştir. Tek partili düzende benimsenen devletçi/korporatist anlayışın asgari ücret konusuna yaklaşımı ile liberal hükümetlerin konuya yaklaşımlarının çok farklılık taşımadığı meclis tutanakları ve yürürlüğe giren mevzuatlardan anlaşılmıştır.

Asgari ücretin gelişiminin 2000’li yıllardan sonra yükselen bir ivme kazandığı söylenebilecektir. Bu tarihten sonra asgari ücretin son 30 yıllık artış oranının üzerinde zamlandığı görülmektedir. Söz konusu durumun gerçekleşmesindeki etkinin ise kamuoyu nezdinde uygulamanın öneminin artması olduğu düşünülmektedir. Özellikle 2015 genel seçimlerinden sonra partilerin net asgari ücret vaatlerini beyan etmeleri Ak Partinin 2002 tarihinden itibaren seçim beyannamelerinde görülmeyen “ücretin net 1300 TL’ye çıkartılması” na ilişkin vadini gündeme getirmiştir. Bu hususta ülkemizde asgari ücretin belirlenmesinde siyasi ortam ve kamuoyunun baskı unsuru etkili olduğu düşünülmektedir. Örneğin iki muhalefet partisinin ilgili komisyona sunmuş olduğu “maden sektöründe asgari ücretin yükseltilmesi” önerisi maden kazalarının doğurduğu etki ile yasalararak uygulamaya geçmiştir. Bu tür önerilerin dikkate alınması uygulamanın insanileştirilmesi ve sosyal korumayı sağlaması adına olumlu görülmektedir.

İyileşme eğiliminde seyreden, eskiye nazaran parasal miktarda daha yüksek oranlarda artışın meydana geldiği ve daha çok dikkat çeken asgari ücretin ülkemizde “yaşam ücreti” nden ziyade insan onuruna yakışan bir paye kazanması gerekmektedir. Bu hususta:

- Gelir vergisinin kademeli olarak düşürülmesi,
- Çalışandan ziyade belirlenmesinde “aile” nin de dikkate alınarak bir sosyal ücret özelliği kazandırılması,
- ILO ve AB’nin ilgili düzenlemelerinden çekincelerin kaldırılması,
- Sosyal yardım, maaş ve diğer ücretlerin minimum asgari ücret düzeyinde belirlenmesi gibi uygulamaların faydalı olacağı düşünülmektedir.

Elbette yaklaşık 10 Milyon insanı doğrudan etkileyen uygulama hakkında bir anda büyük değişim ve iyileştirmeler beklemek imkânsız görünmektedir. Bu tip yüksek maliyet ve harcama unsurunu bünyesinde barındıran uygulamaların Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde reel, sosyal ve ekonomik imkânlar çerçevesinde ve bu imkânlar dikkate alınarak zaman içinde gerçekleştirilebileceği düşünülmektedir. Çalışma hayatının en elzem konularından bir tanesi olan asgari ücretin “Sosyal Devlet” payesi ile geliştirilip insani bir boyutu ulaştırılmasının da kamu otoritesinin anayasadan aldığı temel ödev olduğu unutulmamalıdır.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almamışlardır.

Kaynakça/References

- 3213 Sayılı Maden Kanunu, R.G 18785.
- Ak Parti. (2002). *Her Şey Türkiye İçin*, Seçim Manifestosu, Ankara: Ak Parti.
- Ak Parti. (2007). *Nice Ak Yıllara*, Seçim Manifestosu, Ankara: Ak Parti.
- Ak Parti. (2011). *Türkiye Hazır Hedef 2023*, Seçim Manifestosu, Ankara: Ak Parti.
- Ak Parti. (2015). *Huzur ve İstikrarla Türkiye’nin Yol Haritası*, Seçim Manifestosu, Ankara: Ak Parti.
- Ak Parti. (2018). *Güçlü Meclis, Güçlü Hükümet, Güçlü Türkiye*, Seçim Manifestosu, Ankara: Ak Parti.
- Bila, H. (1979). *CHP Tarihi: 1919-1979*, Ankara: Doruk Matbaacılık.
- CHP. (2002). *Güzel Günler Göreceğiz*, Seçim Manifestosu, Ankara: CHP.
- CHP. (2007). *Pusulula*, Seçim Manifestosu, Ankara: CHP.
- CHP. (2011). *Özgürlüğün ve Umudun Ülkesi Herkesin Türkiye’si*, Seçim Manifestosu, Ankara: CHP.
- CHP. (2015). *Yaşanacak Bir Türkiye*, Seçim Manifestosu, Ankara: CHP.
- CHP. (2018). *Millet İçin Geliyoruz*, Seçim Manifestosu, Ankara: CHP.
- Demir, F. (2011). Kamu Politikası ve politika analizi çalışmalarının teorik çerçevesi. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 30(2), 107–120.
- Dilekci, N. (2013). Politika Analizi ve Kamu Politikalarının Analiz Edilmesine İlişkin Dünya Uygulamaları, Yayınlanmamış Başbakanlık Uzmanlık Tezi, Ankara: Başbakanlık.
- Disk-Ar. (2018). *2019 Asgari Ücret Gerçeği Raporu*, İstanbul: DİSK-AR.
- Dunn, W. (2011). *Public Policy Analysis*, New Jersey: Pearson Publicity.
- Dye, T. (1992). *Understanding Public Policy*, New Jersey: Prentice-Hall.
- Eurofound. (2018). *Statutory Minimum Wages 2018*: Geneva.
- Gökçe, B. (2012). *Toplumsal Bilimlerde Araştırma*, Ankara: Savaş Yayınevi.
- Gül, H. (2015). Kamu politikası analizi, yöntemleri ve teknikleri. *Yasama Dergisi*, 29(1), 5–31.
- Gülmez, M. (1986). *1936 İş Yasasının Hazırlık Çalışmaları*, İstanbul: Sosyal Siyaset Konferansları.
- HDP. (2015). *Büyük İnsanlık Çağrısı*, Seçim Manifestosu, Ankara: HDP.
- HDP. (2018). *Hakça Dağıtım Programı*, Seçim Manifestosu, Ankara: HDP.
- ILO. (1981). *Minimum Wage Fixing*, Geneva: ILO.
- ILO. (2016). *Minimum Wage Policy Guide*, Geneva: ILO.
- İşğışçık, Ö. (2018). *Temel Sosyal Politika Sorunları: Ücret, Sosyal Politika*. Tokol. A-Alper, Y. (Ed), Bursa: Dora Basım Yayın.
- Korkmaz, A. (2003). *Çağdaş Gelişmeler Açısından Asgari Ücret*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basım Evi.

- Kutal, M. (1965). Asgari ücret mevzuat ve tatbikatının tahlili. *İktisat Fakültesi Mecmuası*, 24(3-4), 52–108.
- Kutal, M. (1969). *Teorik Esasları ve Tatbikatı Bakımından Asgari Ücret*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- MHP. (2002). *Türkiye'nin Onurlu Geleceği*, Seçim Manifestosu, Ankara: MHP.
- MHP. (2007). *Milli Duruş ve Kararlılık Belgesi*, Seçim Manifestosu, Ankara: MHP.
- MHP. (2011). *2023'e Doğru Yükselen Ülke Türkiye Sözleşmesi*, Seçim Manifestosu, Ankara: MHP.
- MHP. (2015). *Toplumsal Onarım ve Huzurlu Gelecek*, Seçim Manifestosu, Ankara: MHP.
- MHP. (2018). *Milli Diriliş Kutlu Yükseliş*, Seçim Manifestosu, Ankara: MHP.
- Talas, C. (1992). *Türkiye'nin Açıklamalı Sosyal Politika Tarihi*, Ankara: Bilgi Yayınevi.
- TBMM. (1956). *Tutanak Dergisi*, 2. Birleşim.
- TBMM. (1966). *Tutanak Dergisi*, 14. Birleşim.
- TBMM. (1969). *Tutanak Dergisi*, 55. Birleşim.
- TBMM. (1973). *Tutanak Dergisi*, 77. Birleşim.
- TBMM. (2003a). İş Kanunu Tasarısı ve Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyon Raporu (1/534).
- TBMM. (2003b). *Tutanak Dergisi*, 75. Birleşim.
- TBMM. (2003c). *Tutanak Dergisi*, 76. Birleşim.
- TBMM. (2003d). *Tutanak Dergisi*, 77. Birleşim.
- TBMM. (2014). 27.05.2014 Tarihli Kanun Değişiklik Teklifi.
- TBMM. (2015a). 27.05.2014 Tarihli Kanun Değişiklik Teklifi.
- TBMM. (2015b). 27.05.2014 Tarihli Kanun Değişiklik Teklifi.
- TBMM. (2016). *Tutanak Dergisi*, 12. Birleşim.
- TOKOL, A. (2000). *Sosyal Politika*. Bursa: Vipaş Yayınları.
- Tuna, O. Yalçıntaş, N. (1999), *Sosyal Siyaset*. İstanbul: Filiz Kitapevi.
- TÜİK. (2017), Gelir Yaşam Koşulları Anketi.
- TÜİK. (2017), Hane Halkı İşgücü Anketi.
- www.ailevecalisma.gov.tr, e.t., 22.03.2019.
- www.tbmm.gov.tr/tasari_teklif_önerge, e.t., 13.03.2019